

Stella TAMHINA (ur.), *Istrgnute misli za nezaborav: Vjekoslav Bajsić, Tomislav Janko Šagi-Bunić, Josip Turčinović, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008.*¹

Svojevrsan triptih odnosno trilogiju *Istrgnute misli Vjekoslava Bajsića, Tomislava Janka Šagi-Bunića i Josipa Turčinovića* u izdanju kuće svećarice »Kršćanske sadašnjosti« (1968. – 2008.) priredila je Stella Tamhina, a grafički uredila i opremila Marija Jurišić. Taj osebujan teološki triptih objavljen je u nizu »Metanoja« kojemu je urednik otac Bonaventura Duda.

Za svaku je knjigu važno kako je opremljena, a za ove tri knjižice grafičko uređenje i oprema imaju posebno značenje jer ono što je u njima pohranjeno mnogo je više od običnog teološkog štiva.

Naslovnice knjiga resi crvena ruža koja upućuje na ljubav i zahvalnost prema onima kojima je posvećena. O toplini osjećaja, o bliskom i osobnom odnosu prema osobama čije se misli u knjigama donose govore i faksimili vlastoručnih potpisa na naslovnici. Dakako da ti potpisi upućuju i na osobnost i neposrednost samih misli, na njihovu autentičnost i svježinu. Da je tu ljubav čvrsto povezana i s velikim poštovanjem, s tihom i smjernom udivljenosti uz svečano otisnut naslov govori i okvir naslovnice koji podsjeća na granit, sličan onom od kojega se često izrađuju spomen-ploče i nadgrobni spomenici.

Uz istrgnute misli, no ne za herbarij ni za keramičku vazu nego za um, srce i dušu u prvom redu prijatelja, ali i svih drugih koji ljube mudrost i traže istinu;

dakle, uz čudesno suvremene, žive i svjež misli slavnog trolista, knjige na početku sadrže kratko slovo Uredništva »Kršćanske sadašnjosti« »Umjesto predgovora« i na kraju veliku crno-bijelu fotografiju s faksimilom potpisa pojedinog mislioca, bio-bibliografski sažetak te popis djela objavljenih u »Kršćanskoj sadašnjosti«.

Kada knjige kao jedinstveni triptih u zajedničkoj kutiji primimo u ruke pa ih zatim izvučemo van i stanemo svaku zasebno listati, lako nam se s usana mogu oteći riječi: svečano i jednostavno, ozbiljno i toplo.

Misli pojedinog autora u knjizi razvrstane su po skupinama i to, usudio bih se reći, više radi grafičkog i estetskog efekta nego radi zaokruženih tematskih cjelina. Naime svaka je skupina označena drukčijom bojom, sve ne bih znao točno ni odrediti. Misli se naime kao u dugi prelijevaju jedna u drugu i neprekidno se dozivaju i nadopunjuju, na mjestima preklapaju i dijelom ponavljaju.

Radi se o trojici sjajnih mislilaca. Svaki bi se od njih po svom duhovnom i intelektualnom bogatstvu mogao promatrati i kao samostojna, zasebna institucija, premda upravo djelo kojemu slavimo 40. obljetnicu postojanja, a čiji su upravo oni utemeljitelji, govori radije o tome kako su oni u svojoj različitosti i osebujnosti »jedan glava, drugi srce, treći duša« (Vlado

¹ Predstavljanje triju knjiga održano je u Zagrebu 22. veljače 2008. prigodom 40. obljetnice ustanovljenja Kršćanske sadašnjosti, Centra za koncilski istraživanja, dokumentaciju i informacije.

Košić) jedinstvene i zajedničke institucije. Kod sve trojice naći ćemo misao o potrebi da čujemo jedan drugoga u našoj različitosti, da zajednički tražimo i zajednički razmišljamo (Bajsić, str. 26). U tom je pogledu također zanimljiva Turčinovićeva misao o jedinstvu, kako onom ekumenskom tako i o svakom drugom: »U jedinstvo uvijek ulaze autentični ljudi, različiti, koji iznutra bivaju sposobni za zajednički život« (Turčinović, str. 132).

Sva su trojica velika, no ni jedan od njih svojom veličinom ne zasjenjuje drugoga. Naprotiv! Svu trojicu njihove misli u ovim knjigama otkrivaju u prvom redu kao muževe vjere i sinove Crkve. Srodnost njihovih misli duguje se prije svega tome što su sva trojica predana nadahnućima istoga Duha i zagledani u istoga Gospodina. Misao im je izrazito kristološka i eklezijalna, otvorena i neposredna. Na temelju misli zapisanih u ovim knjigama može se reći da je svoj trojici najviše stalo do jednoga: da Duha Isusa Krista bude više u svakom kršćaninu i među kršćanima naprosto. Upravo su im zbog toga brojne misli posvećene razmišljanju o životu, ljubavi, zajedništvu, o obraćenju i spasenju, o tome što je zapravo kršćanstvo, Crkva, u čemu se konačno sastoji smisao života.

Tomislav Janko Šagi-Bunić u svojim će nas mislima podsjetiti na vrijeme suodgovornosti, potaknuti nas na zalaganje za civilizaciju ljubavi (str. 106, 107, 119, 125). Reći će kako »civilizacija ljubavi« može biti i suvremeni izraz za kraljevstvo Božje (str. 119). Jasno će i nedvosmisleno reći, i to više puta i na razne načine, u kome i gdje se može sresti Krista (str. 100, 108). Reći će da je ljubav konačan smisao sve-

ga što postoji; ona kao božanska stvarnost pokreće svijet prema smislu (str. 109). Odgovorit će i na pitanje zašto ima tako malo prave ljubavi na svijetu (str. 52). Crkvu će podsjetiti na krjepost strpljivosti jednako kao i na osjećaj za pravo vrijeme (str. 91). Progovorit će o križu (str. 57, 64), kao i o demonu vlasti (str. 121). Zanimljiva je Šagi-Bunićeva misao o braku: kaže on kako stupiti u brak znači »stupiti u jedno svetište, gdje se uvijek ide na prstima« (str. 18).

Šagi-Bunić često razmišlja o značenju božićnog i uskrsnog otajstva. Za velike kršćanske blagdane kaže da su od silne važnosti za cjelokupan religiozni život i duhovno usmjerenje čovjekovo: »kao velika duhovna uzbuđenja, u kojima opet osjetimo prisutnost nadnaravne zbilje, oni su kao veliki rezervoari duhovnog napitka, gdje se iznova napijamo, čak okupamo čitavo svoje biće i nađemo se duhovno osvježeni i s radošću spremni na nove napore« (str. 14).

Cijelom se knjigom provlači razmišljanje o tome što je zapravo kršćanstvo, tko je i kakav bi trebao biti kršćanin. »Kršćanstvo ima biti shvaćeno – i to je bitno – kao drugovanje s jednom osobom – Isusom Kristom. Mi s njime zajedno prolazimo put koji je on već jednom prošao. Mi se s njim sastajemo, s njime putujemo. Taj dodir, to prijateljsko jedinstvo nas kršćana s Kristom uključuje onda u sebi i proučavanje njegova nauka, ali, zajedno, implicira i ostvarenje one ljubavi koja stoji između njega i nas, ljubavi koja je unutrašnja sila prijateljskog druženja, ujedinjavanja i jedinstva. Ta se ljubav objavljenim jezikom naziva Duh Sveti« (str. 48). Šagi-Bunić smatra da su kršćani previše vjerovali

u važnost toga da strukture javnog i političkog života budu kršćanske, u rukama kršćana, kao da je to odlučujuće. »Previše su nade polagali u to da se može reći da je vlast i javnost kršćanska. Kao da je najbitnije da Crkva kao takva u javnosti vodi. Sad jasnije uviđamo, da Crkvi i kršćanstvu bolje odgovara da surađuje. Crkva nema poslanje da stvara novi svijet, ali ima dužnost da surađuje i pomaže kako bi svaki novi svijet uvijek bio bolji i čovjeka kao sina Božjega dostojniji« (str. 70).

Tekst koji započinje pitanjem: Kako Bog to radi? zvuči pomalo ispovjedno i svjedočki: »Bog govori i tvom i mom srcu. I jednoga dana potrese te malim svjetlom i kaže ti: 'Možda ono što si jučer radio nije bilo najbolje. Preokreni karte, promisli još jednom.' I najednom se dogodi da sa strahom, među svojim prijateljima, u društvu, rekneš novu riječ kakve nisi do jučer govorio. I gle, dogodi se nešto nečuvano. Nisi ni mislio koliko ćeš imati sumišljenika. Nisi ni sanjao o tome. Bog je bio na djelu« (str. 59). A u sljedećim mislima također smijemo iščitati konture Šagijeve duhovnog profila: »Potrebna je osobita dalekovidnost i duhovna prosvijetljenost da bi čovjek mogao sagledati mnogostrukost i raznosmjernu utjecajnost nekih mjera ili nekih čina ili ustanova koje u početku izgledaju slične kao zrno gorušice, da sutra postanu stablo, veliko i krošnjato. Samo treba imati povjerenja u Duha koji obnavlja lice zemlje, predati mu svoje sile i maksimalno se založiti za dobro na svakom mjestu i u svakoj situaciji« (str. 12).

Knjiga misli Vjekoslava Bajsića obiluje hitnim pitanjima koja bi nas trebala trgnuti »kao krivo namještena budilica«

(str. 21). Jedno je od takvih npr. »nije li naša uskost – uskost što osuđujemo prije nego što smo razumjeli – kriva što spase-nje ne dopire do ljudi?« (str. 21), ili pak: zašto su nam često draže naše predodžbe o ljudima nego stvarni ljudi, pa se i družimo radije s njima, tj. s našim predodžbama nego s ljudima (str. 33). Bajsić se nada kako ćemo možda otkriti da Crkva nije samo organizacija sa svojim zakonima i zahtjevima nego da su to ljudi s kojima se, prema evanđelju, može živjeti bolje i punije, »da Crkva, pogotovo danas, ne može biti samo neka duhovna država sa svojom duhovnom birokracijom nego da je družba prijatelja koja se okuplja oko prijatelja Krista, te traži prijatelja u svakome« (str. 37). Bajsić uporno poziva na stvaranje dobrih odnosa tamo gdje ih nema (str. 32, 33). Često govori o agresivnosti koju nosimo u sebi (str. 115) i o razlozima raznih frustracija (str. 35). Podsjetit će kako Kristu nikad nije bilo do razaranja nego do spašavanja (str. 35). Upozorava nadalje da se vrlo važne stvari ne mogu postići silom, i pledira za pamet (str. 93, 109). »Kršćani su hendikepirani jer ne smiju mrziti« – veli Bajsić (str. 102). Smatra da je naš odnos prema prirodi i naš postupak s njom čin bogoslužja (str. 95). Često ćemo kod Bajsića naići na misli o slobodi (str. 45-47). Za njega »biti slobodan – čudno je, ali je tako – znači uvijek računati s dobrom i zlom onoga drugoga« (str. 105). Naglašava kako sloboda i odgovornost uvijek idu zajedno (str. 112-113). Bajsić finom ironijom problematizira neka naša ponašanja i razmišljanja. Pita npr. »jesmo li ikad posumnjali da možda od mlinca za kavu zahtijevamo da melje šljunak ili od pisaćeg stroja da

nam pjeva?» (str. 59). Bajsic upozorava na problem kada treba istaknuti i pokazati na dobrog čovjeka jer svi su čvrsto uvjereni da su dobri ljudi: »Kako onda pronaći dobre ljude među samim dobrima?» (str. 68). Tko želi doznati koji je najbolji lijek za životnu prazninu i dosadu obvezno će morati pročitati Bajsicev tekst na 29. stranici.

I kod Bajsica nailazimo na ispovjedne tekstove, i to izravne, iskrene i samokritične: »Sve me češće hvata mučnina da sam se previše bavio idejama, a premalo ljudima, i da sam previše govorio, a premalo slušao, pogotovo kad su pričali koliko im je stalo do sobice s balkonom prema jugu« (str. 91). Posebno je u svojevrsnom autobiografskom pogledu zanimljiv i tekst otisnut na poleđini knjige koji se odlikuje toplim humorom, blagim izrugivanjem i na vlastiti račun: »Maštam tako da bih, kad bi me netko pitao što bih ja učinio da imam vlast u rukama, u takvoj budućoj prilici uveo raspodjelu prema smiješku. Mislim da bi to bilo nešto izvanredno kad bi ljudi smiješkom zarađivali za svoj život. Nemojte mi se smijati, ali kad gledam ova naša namrgođena lica, ne izuzevši ni ono u mojem zrcalu, čini mi se da bi to bila treća i više nego industrijska revolucija« (str. 61).

Kod Josipa Turčinovića (njegov je svezak i najopsežniji, ima 178 označenih stranica, dok prethodna dva imaju 130, odnosno 133 stranice) više ćemo puta naići na misao o Bogu čovjekotražitelju (str. 16, 42, 46, 135), o tome kako vjerovati Bogu znači biti radikalno drukčiji jedni prema drugima (str. 59, 80, 94, 99), zatim kako Boga Isusa Krista ne može spoznati nitko tko nije došao u situaciju da vidi, odnosno

osjeti da mu je spasenje potrebno (str. 46, 57, 91, 118, 126), kako uzeti svoj križ za pravo znači preuzeti svoju odgovornost (str. 10, 106). Turčinović smatra da biti sličan Kristu, na što je kršćanin pozvan, znači znati za što i za koga živiš. »To znači izvršiti volju Božju, a volja Božja uvijek je spasenje čovjeka, spasenje onoga tko je kraj mene, onoga koga mi život donese na moj životni put« (str. 72).

On nadalje govori o čovjeku koji je uvijek razapet između vlastite zaštite i vlastitog interesa i jednoga zreloga, ljudima predanoga života, punog savjesti, solidarnosti i odgovornosti. »Tu prestaje logika plaćanja – ne možeš takve živote naplatiti – ali počinje jedna druga logika: smisla, zrelosti, preobražaja« (str. 45). Inače je misao o sebedarju i životu za druge, o slobodi od sebe i o slobodi za druge jedna od onih misli koja se kao zlatna nit provlači cijelom knjigom. Za molitvu Turčinović kaže da je »očitovanje spremnosti da radimo onako i ono na što nas je Bog pozvao« (str. 167, 170). Za spasenje veli da znači »uspjelost i ostvarivanje smisla, dosizanje punine ne u imanju nego u intenzitetu življenja – sve to tko ima i kad ima, prepoznat će se po djelima« (str. 14).

Dakako, mogu se i u Turčinovićevim mislima naslutiti obrisi autobiografskih refleksija. Jedan takav prepoznajemo u razmišljanju o životu: »Nigdje u Pismima nije izgovoreno, i tu je možda naša varka, da život znači zavjetinu, ugodu, ugodnost. Život je uvijek neka kvaliteta, on je za one koji doista žive najčešće, kako Pisma svjedoče, razdrt život, upregnut život, ali stvaralački, založen, predan život, za koji nema drugoga temelja nego

da vjeruješ da ima smisla, da vidiš da je to ispunjenje« (str. 115). Ako pažljivo čitamo što Turčinović kaže o strahu Božjemu, za koji Pismo veli da je početak mudrosti, moći ćemo zaključiti da govori o osobnom iskustvu toga dara ukoliko taj dar znači unutarnju pribranost, zrelo, odvažno i sigurno postavljanje prema svemu (usp. str. 61). Možda se najjasnije autobiografske crte njegova lika, što je po sebi i razumljivo, mogu raspoznati u njegovom razmišljanju o istarskom čovjeku koje je izgovorio za jednim okruglim stolom ljeta Gospodnjega 1982.: »Istra je jedini hrvatski kraj koji nije imao svoga plemstva, ni građanstva, nikakvih pozicija, pa se ondje sve rađalo nekako iz ničega. A kad se čovjek postavi na noge iz ničega, onda se događa to da izrastu ljudi na vlastitoj kičmi, istodobno pitomi i nepodmitljivi. Rade bez pridržaja i bez ostataka, izvan karijerističkih računica. Prilike ih na to sile. To je nužda rubnih

situacija, zato su se takvi ljudi ovdje i rađali i vjerujem da su upravo oni učinili to da se tamo život uopće održao. A to je, čini mi se, jako kršćanski i jako ljudski. Ti ljudi doista onda pripadaju svima, jer služe po duši, a ne iz računa« (str. 154).

Vratimo se na početak, na naslovnicu i na ruže kojima smo započeli ovaj prikaz. Svaki od ova tri velika muža vjere dobio je po jednu crvenu ružu. Tri ruže za tri velikana uma, duha i srca. Nisam veliki znanac cvijeća, i ne spadam u aranžere, no čini mi se da se neparan broj ruža, jednu, tri ili više poklanja živima. Ove ruže na naslovnicama svjedoče da oni kojima su poklonjene žive. Njihove misli zrače dobrotom, potiču na ljubav, upućuju na život, na plodno zajedništvo s Bogom i s ljudima. O njihovu životu posebno svjedoči djelo kojemu danas slavimo 40. obljetnicu – »Kršćanska sadašnjost«.

Anton Tamarut

**Nikola HOHNJEC, Središnje teme Knjige Otkrivenja.
Novost u komunikaciji Boga i Krista, Glas Koncila, Zagreb,
2008., 187 str.**

Naslov djela pokazuje da autor ide odmah *in medias res*, odnosno da se vodi biblijsko-teološkim pristupom Knjizi Otkrivenja. Tako je doista u središtu njegova studiranja teologija, odnosno kristologija djela *in examine*. Pod tim se vidom govori i o teologiji novosti, odnosno eshatologiji koja je i započela Kristovim ovozemaljskim dolaskom i ispunjenjem novoga Saveza koji navješćuje Jr 31,31s.

Za razumijevanje novozavjetne apokaliptike važno je uočiti da se ona nadovezuje na starozavjetnu apokaliptiku, ali i intertestamentarnu literaturu, pa je to jedna od bitnih hermeneutskih pretpostavki. Kako sam autor govori o toj literaturi: »Udomaćila se tako u Starom zavjetu, napose kod velikih i malih proroka, posebno kod Daniela. Nije joj strano ni opsežno vlastito stvaralaštvo izvan staro-